

۵ - مَروری بر تحولات اقتصادی ترکیه

(۳)

سال ۱۹۸۴ در اقتصاد ترکیه

از دو نظر قابل اهمیت میباشود:
اول، مسئولین این کشور تصمیم گرفتند تا به اجرای برنامه ثبات اقتصادی که طی دو سال ۸۳-۱۹۸۲ نسبتاً " با موفقیت سیری شده بود، شتاب بیشتری بخشند. این امر از چند طریق دنبال میگردد: کاهش اساسی مداخله مستقیم دولت در امور

اقتصادی، افزایش کنترل های کمی بر واردات و تسهیل رویه های صادراتی. همچنین مقررات شدید ارزی بر طرف و واردات سرمایه تشویق گردید. از سوی دیگر دولت به شرکتهای تابعه خود اجازه داد تا بخشی از سهام خود را به بخش خصوصی در صنعت و خدمات واگذار نمایند.

دوم، دولت یک برنامه جدید پنجساله را با اهداف و برآورد - های کمی به منظور کمک به طرح آزادسازی اقتصاد ارائه نمود.

این برنامه (۸۹-۱۹۸۵) از دو مرحله تشکیل شده است، مرحله اول (کوتاه مدت) که هدف اساسی آن تداوم برنامه ثبات اقتصادی و کاهش تورم میباشد و مرحله دوم که تعادل بیشتر و گسترش سریعتر اقتصاد را شامل می گردد. در این برنامه متوسط رشد واقعی تولید

ناخالص ملی برای ۵ سال مدت برنامه تا سال ۱۹۸۹ ، $۶/۳$ درصد -
یعنی از حدود ۵ درصد در سال ۱۹۸۴ به حدود ۷ درصد در انتهای دهه ۱۹۸۰-
در نظر گرفته شده است. دستیابی به چنین نرخ رشدی مستلزم کاهش
نرخ تورم از حدود ۵۰ درصد به ۱۰ درصد در طی مدت برنامه می باشد. اگر
چه در این برنامه برای اشتغال رشد سالانه ۲ درصدی در نظر گرفته شده
است ، لکن با توجه به جویندگان جوان کار و نرخ رشد جمعیت پیش بینی
میشود که نرخ بیکاری همچنان در سطح بالایی قرار گیرد .

در این برنامه تغییر قابل توجهی در تخصیص منابع از مصرف
به سمت پس انداز سرمایه گذاری در نظر گرفته شده است. از آنجائیکه
در این برنامه تغییری در رابطه مبادله لحاظ نشده ، از این رو
کسری خارجی برای هر سال برنامه حدود $۱/۴$ میلیارد ثابت میماند .
در این برنامه افزایش حجم صادرات کالا با نرخ متوسط $۱۵/۵$
درصد (یعنی سهم صادرات کالا در تولید ناخالص ملی از ۱۳ درصد در سال
۱۹۸۴ به ۱۶ درصد در سال ۱۹۸۹ افزایش یابد) و افزایش حجم واردات با
نرخ ۸ درصد در نظر گرفته شده است. بدین ترتیب کسری حساب جاری
طی مدت برنامه از ۲ درصد تولید ناخالص ملی در سال ۱۹۸۴ به $۱/۵$ درصد
کاهش خواهد یافت. همچنین کسری حساب جاری حدود $۱/۵$ میلیارد دلار و
بازپرداخت قروض حدود $۲/۲$ میلیارد دلار (سالانه) در نظر گرفته شده
که قسمتی از آن از طریق وامهای میان مدت و بلند مدت به ارزش ۲ تا
 $۲/۵$ میلیارد دلار (سالانه) و بخشی دیگر توسط سرمایه گذاری مستقیم
خارجی حدود ۳۰۰ میلیون دلار (سالانه) تامین خواهد شد. انتظار می رود
که بیش از نیمی از این وامها از منابع رسمی تامین شود .

افزایش اعتبارات کوتاه مدت به میزان یک میلیارد دلار
سالانه (شامل سپرده های کارگران ترک در بانک درسدن آلمان غربی)

نیز از دیگر انتظارات این برنامه می باشد. بدین ترتیب در صورت تحقق این پیش بینی ها ، نسبت قروض کوتاه مدت در کل قروض خارجی ترکیه از ۱۷٪ در سال ۱۹۸۳ به ۳۶٪ در سال پایان مدت برنامه تغییر خواهد کرد. از سوی دیگر ، نسبت اصل و فرع بدهی های این کشور طی این مدت از ۲۹٪ در سال ۱۹۸۳ به ۱۸٪ در سال ۱۹۸۵ خواهد یافت .

طی سه سال ۱۹۸۴، ۱۹۸۵، ۱۹۸۶ اقتصاد ترکیه متعاقباً اجرای برنامه های ثبات اقتصادی و مساعد بودن اوضاع اقتصادی جهان (بویژه کاهش قیمت های نفت در سال ۱۹۸۶) پیشرفت قابل ملاحظه ای داشته است . بطوریکه تولید ناخالص ملی در این سه سال به ترتیب از نرخ های رشدی معادل ۵/۹٪ ، ۵/۱٪ و ۸٪ در سال ۱۹۸۶ به ۱۹۸۸ رسیدند .

علیرغم رشد سریع بخش صنعت طی این مدت (و بویژه در سال ۱۹۸۶) اقتصاد ترکیه همچنان در خصوص بخش های زیربنایی ، ارتباطات و حمل و نقل به لحاظ رشد سریع صنعت در شهرها با مشکلات متعددی مواجه می باشد. شاخص های اقتصاد کلان این کشور گویای این مطلب می باشد که حل این مشکلات مستلزم افزایش قابل توجه در هزینه های سرمایه گذاری است. به لحاظ محدودیت ظرفیت پس انداز در اقتصاد ترکیه ، تامین این هزینه ها در آینده از جمله مشکلات مهم این کشور می باشد .

مشخصه بارز اقتصاد ترکیه بین سال های ۱۹۸۴-۸۶ ، رشد سریع بخش صنعت می باشد. رشد تولیدات صنعتی که در سال ۱۹۸۵ کمتر از هدف مورد انتظار بود ، در سال ۱۹۸۶ بدنبال کاهش قیمت های نفت و بکارگیری منابع اضافی سرمایه گذاری ، افزایش قابل توجهی پیدا کردند (۹/۲٪) . بطوریکه ارزش افزوده بخش صنعت (به قیمت های جاری) از ۸۷۵۳ میلیارد لیره در سال ۱۹۸۵ به ۱۳۲۴۴ میلیارد لیره در سال

۱۹۸۶ بالغ گردید و در نتیجه سهم این بخش در تولید ناخالص ملی از ۳۱/۶ درصد به ۳۳/۴ درصد افزایش یافت. این افزایش در ارزش افزوده عمدتاً " به لحاظ افزایش تولیدات صنایع ساخت کالاهای صنعتی بوده است. علاوه بر این، سیاست آزادسازی واردات و متعاقب آن افزایش واردات کالاهای واسطه‌ای، بهبود چشمگیری در ظرفیت مفید این گونه صنایع بوجود آورده است. قابل ذکر است که علیرغم بهبود وضعیت صنایع ترکیه در سالهای اخیر، تجارت خارجی این بخش (صدور محصولات صنعتی) در سال ۱۹۸۶ بدنبال تدابیر حمایتی کشورهای صنعتی و همچنین کاهش حجم تجارت ترکیه با کشورهای نفت خیز و رمیانه، بدنبال سقوط قیمت‌های نفت، از موقعیت نامطلوبی برخوردار گردید. بطوریکه تقاضای خارجی نه تنها تاثیر مثبتی در تولید ناخالص ملی نداشت، بلکه باعث ۱/۲ درصد کاهش در نرخ رشد آن نیز گردید. با اینحال، همانگونه که (۱)

قبلاً عنوان شد، تولید ناخالص ملی ترکیه در سال ۱۹۸۶ بدنبال رشد بخشهای عمده اقتصادی (بویژه صنعت) شاهد ۸ درصد افزایش بود، که در این میان دو بخش کشاورزی و خدمات نیز با نرخهای رشدی بترتیب معادل ۷/۱ درصد و ۶/۱ درصد در تداوم رشد تولید ملی ترکیه نقش قابل توجهی داشتند. (۲)

بطوریکه ارزش افزوده بخش کشاورزی (به قیمت‌های جاری) از ۴۸۵۳ میلیارد لیره مربوط به سال ۱۹۸۵ به ۶۶۳۶ میلیارد لیره در سال ۱۹۸۶ بالغ گردید و سهم آن در تولید ناخالص ملی از ۱۷/۵ درصد به ۱۶/۷ درصد افزایش قابل توجه در تولیدات زراعی و

(۱): The Central Bank of the Republic of Turkey ,
Annual Report 1986 , p.15.

(۲): قابل ذکر است که در اهداف برنامه برای بخشهای کشاورزی و صنعت و خدمات بترتیب نرخهای رشد ۳ درصد، ۵/۵ درصد و ۴/۸ درصد پیشبینی شده بود.

دامی و همچنین بخش ماهیگیری، از جمله عوامل عمده افزایش ارزش افزوده بخش کشاورزی ترکیه در سال ۱۹۸۶ بوده‌اند. بازده بالای محصولات زراعی بویژه غلات، حبوبات، چغندر قند، تخم آفتابگردان، فندق و زیتون به لحاظ شرایط مساعد جوی از جمله مشخصه‌های بخش کشاورزی ترکیه در سال مزبور می‌باشند.

طی این دو سال، ارزش افزوده بخش خدمات نیز از ۱۴۱۰۹ میلیارد لیره به ۱۹۷۹۸ میلیارد لیره افزایش یافت و در مجموع سهم این بخش در تولید ناخالص ملی از ۵۰/۹ درصد در سال ۱۹۸۵ به ۴۹/۹ درصد در سال ۱۹۸۶ کاهش یافت. تجارت، فعالیت موسسات خصوصی و ساختمان سازی بالاترین نرخهای افزایش را طی سال مزبور در بخش خدمات دارا بوده‌اند.

هزینه‌های مصرفی و سرمایه‌گذاری در سال ۱۹۸۶ هر دو بالاتر از آنچه که در برنامه پیش‌بینی شده بود، قرار گرفت. در واقع هزینه‌های سرمایه‌گذاری در هر دو بخش عمومی و خصوصی تقریباً "به دو برابر اهداف برنامه بالغ گردید. بدین ترتیب کل سرمایه‌گذاری ثابت از ۵۴۴۲ میلیارد لیره مربوط به سال ۱۹۸۵ به ۸۷۴۱ میلیارد لیره در سال ۱۹۸۶ افزایش یافت. با در نظر گرفتن توزیع بخشی این سرمایه‌گذاریها؛ ارتباطات، صنایع (ساخت کالاهای صنعتی)، مسکن و انرژی بترتیب از بیشترین سهم، و بخشهای زیربنایی از کمترین سهم برخوردار گردیدند.

از سوی دیگر روند افزایشی پس‌اندازها همچنان ادامه یافت که در نتیجه نسبت آن به تولید ناخالص ملی از ۱۸/۶ درصد در سال ۱۹۸۵ به ۲۰/۱ درصد در سال ۱۹۸۶ بالغ گردید. همچنین نسبت سرمایه‌گذاری به تولید ناخالص ملی که در سال ۱۹۸۵، ۲۰/۵ درصد بود در سال ۱۹۸۶ به

۲۳/۲ درصد افزایش یافت که در نتیجه نرخ افزایش منابع خارجی بکار گرفته شده در این سال به ۲/۲ درصد رسید. (در مقایسه با ۱/۹ درصد در سال ۱۹۸۵). قابل ذکر است که، موازنه سرمایه‌گذاری - پس‌انداز در سال ۱۹۸۶ شاهد یک کسری معادل ۳/۳ درصد تولید ناخالص ملی بوده که ۶۶/۹ درصد آن از طریق منابع خارجی و ۳۳/۱ درصد دیگر توسط منابع داخلی تأمین شده است.

برطبق آمار بانک مرکزی ترکیه، نرخ تورم قیمت‌های عمده - فروشی از ۳۸ درصد در سال ۱۹۸۵ به ۲۵/۸ درصد در سال ۱۹۸۶ کاهش یافته در حالیکه نرخ تورم در مورد قیمت‌های مصرف‌کننده طی این مدت از ۴۵/۶ درصد به ۳۲/۵ درصد رسیده است.

تفاوت بین نرخهای افزایش در قیمت‌های عمده فروشی و خرده فروشی در مقایسه با ۵ سال گذشته نشان می‌دهد که اثر افزایش تولید به قیمت‌های عمده فروشی به همان سرعتی که مورد انتظار بوده در قیمت‌های خرده فروشی منعکس نگردیده است. رکود اقتصاد جهانی که منجر به کاهش تولید و قیمت‌ها در بخش صنعتی شده، بنوبه خود در اقتصاد ترکیه موثر بوده است. همچنین کاهش قیمت‌های صادراتی و وارداتی (و بیشتر وارداتی) رابطه مبادله را به نحو مطلوبی به نفع ترکیه تغییر داده است. این روند مثبت، اثر بارز دارنده‌ای بر قیمت‌های داخلی داشته است. از سوی دیگر کاهش جهانی قیمت‌های نفت در سال ۱۹۸۶، بر ساختار واردات و به تبع آن بر تولید و قیمت‌ها اثر قابل ملاحظه‌ای داشته، بطوریکه با افزایش واردات کالاهای سرمایه‌ای، سرمایه‌گذاری در این سال نیز افزایش یافته و از طرف دیگر با کاهش قیمت‌های وارداتی و آزادسازی واردات، ورود کالاهای واسطه‌ای مورد نیاز صنایع نیز به سهولت صورت گرفته که متعاقباً "با افزایش ظرفیت مفید صنایع، فشار بر قیمت‌های

داخلی کاهش پیدا کرده است .

هما نگونه که قبلاً "عنوان گردید ، متعاقب سیاست جدید اقتصادی ترکیه که از سال ۱۹۸۰ به مورد اجرا گذارده شد (توسعه صادرات) ، سیاستهای انعطاف پذیر نرخ های بهره و ارز ، بعنوان ابزاری در جایگزین نمودن تقاضای خارجی به جای تقاضای داخلی ، مورد استفاده قرار گرفت .^(۱) پیرو مدیریت انعطاف پذیر نرخ ارز ، ارزش لیره ترکیه در مقابل ارزهای طرفهای عمده تجاری این کشور تا نیمه سال ۱۹۸۴ بطور اساسی کاهش یافت . شتاب نرخ تورم در نیمه دوم سال ۱۹۸۴ و اوایل سال ۱۹۸۵ ، سیاست نرخهای بهره واقعی را بلا اثر نمود . با کاهش نرخ تورم بعد از سه ماهه اول سال ۱۹۸۵ و طی سال ۱۹۸۶ ، نرخهای بهره مجدداً "بیس" سطوح واقعی و مثبت خود را بازگشتند در حالی که کاهش واقعی ارزش لیره شتاب بیشتری پیدا کرده بود .

کاهش سریع ارزش دلار در مقابل ارزهای عمده و بویژه مارک آلمان غربی ، در تعیین ارزش لیره ترکیه تا اثر بسزائی گذارد ، بطوریکه ارزش لیره ترکیه در مقابل مارک آلمان کاهش قابل توجهی پیدا کرد .

تجارت خارجی - ارزش صادرات ترکیه که در سال ۱۹۸۵ ۱۷/۶ درصد افزایش یافته بود در سال ۱۹۸۶ با ۶/۳ درصد کاهش به ۷/۵ میلیارد دلار بالغ گردید .

کاهش توانایی برخی از عمده ترین کشورهای تولیدکننده نفت طرف تجاری با ترکیه نظیر ایران و عراق که به کاهش واردات آنها از ترکیه منجر گردید (متعاقب کاهش قیمت های نفت) از مهمترین عوامل کاهشش

(۱): قابل ذکر است که تا سال ۱۹۸۴ ، سیاستهای نرخ بهره و ارز به صورت مکمل و در جهت توسعه صادرات و عدم تشویق واردات ، تنظیم می گردید .

صادرات این کشور در سال مزبور می باشد. علاوه بر این، کاهش در متوسط قیمت های صادراتی ترکیه بدنبال سقوط قیمت های جهانی کالاهای اولیه و همچنین ادامه سیاست های حمایتی کشورهای صنعتی طرف تجاری ترکیه نیز در کاهش صادرات این کشور تا ثیر قابل توجهی داشته است. بدین ترتیب، سهم صادرات در تولید ناخالص ملی ترکیه از ۱۵ درصد در سال ۱۹۸۵ به ۱۲/۸ درصد در سال ۱۹۸۶ کاهش یافت و از طرف دیگر نسبت صادرات به واردات این کشور طی همان دوره از ۷۰/۲ درصد به ۶۷/۱ درصد رسید. در این سال صادرات محصولات کشت و ریزی با ۹/۷ درصد افزایش به ۱/۹ میلیارد دلار رسید و صادرات فرآورده های معدنی نیز با ۱/۲ درصد افزایش به ۲۴۷ میلیون دلار بالغ گردید. از سوی دیگر صادرات کالاهای ساخته شده صنعتی با ۱۱/۲ درصد کاهش به ۵/۳ میلیارد دلار رسید. بدین ترتیب سهم محصولات کشت و ریزی در کل درآمدهای صادراتی از ۲۱/۶ درصد به ۲۵/۳ درصد سهم محصولات صنعتی از ۷۵/۳ درصد به ۷۱/۴ درصد بالغ گردید و سهم فرآورده های معدنی نیز در همان سطح ۳ درصد سال ۱۹۸۵ باقی ماند.

ارزش واردات ترکیه که در سال ۱۹۸۵ شاهد ۵/۴ درصد افزایش بوده در سال ۱۹۸۶ با ۲/۱ درصد کاهش به ۱۱/۱ میلیارد دلار بالغ گردید. علیرغم کاهش قابل توجه در ارزش نفت و واردات این کشور، کلیل هزینه های واردات در نیمه اول سال ۱۹۸۶ در مقایسه با مدت مشابه سال ۱۹۸۵، به لحاظ افزایش واردات غیر نفتی، افزایش قابل توجهی داشته است. فزونی واردات کالاهای سرمایه ای، دلیل عمده افزایش واردات غیر نفتی ترکیه در سال مزبور بوده است.

همانگونه که قبلاً عنوان شد، سرمایه گذاری هر دو بخش عمومی و خصوصی در سال ۱۹۸۶، بیش از اهداف برنامه در این سال بوده است. از این رو، افزایش واردات و بویژه واردات کالاهای سرمایه ای، نتیجه

مستقیم افزایش سرمایه‌گذاری در سال مزبور به‌شمار می‌رود. در سال ۱۹۸۶، واردات نفت خام با ۴۵/۶ درصد کاهش به ۱/۸ میلیارد دلار رسید، در حالی‌که واردات کالاهای سرمایه‌ای با ۳۳/۵ درصد افزایش به ۳/۵ میلیارد دلار و کالاهای مصرفی با ۵/۶ درصد افزایش به ۹۵۶ میلیون دلار بالغ گردید. قابل ذکر است که ارزش واردات کالاهای مصرفی در سال ۱۹۸۶ تنها ۵۰ میلیون دلار بیش از سال ۱۹۸۵ بوده و در نتیجه ۱/۵ میلیارد دلاری که از کاهش واردات نفت بدست آمده بود تماماً "صرف واردات کالاهای سرمایه‌ای شده است. کاهش سریع ارزش دلار از سپتامبر ۱۹۸۵، در کاهش کسری تجاری ترکیه نیز تاثیر زیادی داشته، چراکه سهم دلار تخصیص داده شده به صادرات در کل صادرات بسیار بیشتر از این سهم در کل واردات بوده است. بطور کلی با تحولاتی که در روند صادرات و واردات ترکیه طی سال مزبور بوجود آمد، کسری تجاری این کشور با حدود ۱۰۰ میلیون دلار افزایش به ۳/۱ میلیارد دلار بالغ گردید.

از سوی دیگر در بخش تجارت نامرئی، بدنبال کاهش درآمدهای توریستی و همچنین ارزهای ارسالی کارگران شاغل در خارج، کل درآمدهای این بخش در سال ۱۹۸۶ به ۵/۲ میلیارد دلار رسید و بدین ترتیب ما زاد ۲ میلیارد دلاری که در تجارت نامرئی طی سال ۱۹۸۵ بوجود آمده بود به ۱/۶ میلیارد دلار بالغ گردید. در مجموع درآمدهای توریستی و کارگران شاغل در خارج در سال ۱۹۸۶، ۲۲۰ میلیون دلار کاهش یافتند.

پرداخت بهره قروض خارجی که عمده‌ترین قلم پرداختی را در تجارت نامرئی تشکیل می‌دهد، از سال ۱۹۸۴ رشد سریعی داشته، بطوریکه در سال ۱۹۸۶ با ۳۸۰ میلیون دلار افزایش نسبت به سال ۱۹۸۵ به ۲/۱ میلیارد دلار بالغ گردید. این افزایش در پرداخت‌های بهره،

علیرغم کاهش نرخهای بهره بازارهای بین المللی عمدتاً "بدلیـل" کاهش سریع ارزش دلار بوده است، که به لحاظ سهمزیا دپرداختهای غیردلاری درکل پرداختهای بهره ترکیه، چنین افزایشی بوجود آمده است. بطورکلی، با در نظر گرفتن تحولات تجارت کالایی و خدمات ترکیه طی سال ۱۹۸۶، کسری حساب جاری این کشور با ۵۱۵ میلیون دلار افزایش نسبت به سال ۱۹۸۵ به ۱/۵ میلیارد دلار بالغ گردید.

حساب سرمایه - کل اعتبارات میان مدت و بلندمدت در سال ۱۹۸۶ از ۱/۸ به ۲/۷ میلیارد دلار افزایش یافت و جریان ناخالص سرمایه کوتاه مدت (بداخل) طی این مدت از ۱/۵ به ۱/۸ میلیارد دلار بالغ گردید.

ازسوی دیگر به موازات افزایش سریع واردات کالاهای سرمایه ای، اعتبارات پروژه ای جهت تامین این واردات با ۴۰/۴ درصد افزایش در سال ۱۹۸۶ به ۱/۳ میلیارد دلار رسید. همچنین سهم اعتبارات مرتبط با پروژه ها درکل اعتبارات میان مدت و بلندمدت از ۵۶/۱ درصد به ۷۴/۵ درصد بالغ گردید. علیرغم افزایش قابل توجه دروامهای میان مدت و بلندمدت، در سال ۱۹۸۶ وامهای کوتاه مدت همچنان عمده ترین منبع تامین مالی کسری حساب جاری به شمار می رفتند. ازسوی دیگر، خالص جریان سرمایه کوتاه مدت (بداخل) با ۱۰/۵ درصد کاهش نسبت به سال ۱۹۸۵ به لحاظ افزایش ذخایر ارزی خارجی بانکها به ۱/۵ میلیارد دلار بالغ گردید.

بطورکلی با در نظر گرفتن تحولات حساب جاری و جریان سرمایه که فوقاً "بدانها اشاره شد، افزایشی معادل ۵۴۵ میلیون دلار در ذخایر رسمی ترکیه بعد از بازپرداخت ۲۴۱ میلیون دلار وام "IMF"، بدست آمد.

قروض خارجی - علیرغم محدودیتی که بانکهای تجاری طی

سال ۱۹۸۶ در اعطاء وام به کشورهای در حال توسعه به لحاظ بحران بدهیها قائل شدند. با اینحال ترکیه موفق گردید تا با اخذ وامهای جدید، استفاده از وجوه خارجی را افزایش دهد. کل بدهیهای خارجی این کشور تا پایان سال ۱۹۸۶ به $31/2$ میلیارد دلار بالغ می گردیده است،^(۱) که نشان دهنده $23/2$ درصد افزایش نسبت به سال ۱۹۸۵ میباشد. در این میان، میزان قروض میان مدت و بلندمدت $24/3$ میلیارد دلار و قروض کوتاه مدت $6/9$ میلیارد دلار بوده است. قابل ذکر است که طی سال ۱۹۸۶ افزایش سالانه قروض میان مدت و بلندمدت $18/1$ درصد و قروض کوتاه مدت $45/2$ درصد بوده است.

یکی از عمده ترین دلایل رشد کل قروض خارجی ترکیه، کاهش ارزش دلار در مقابل سایر ارزها می باشد. با در نظر گرفتن اینک که ۵۵ درصد کل قروض خارجی این کشور به ارزهای غیردلاری می باشد، مشخص می شود که کاهش ارزش دلار چه تاثیری در افزایش کل بدهیهای ترکیه بدنبال دارد. بطور مثال اگر کل بدهیهای این کشور را بر حسب نرخهای ارز سال ۱۹۸۵ محاسبه نمائیم، مشاهده می شود که تنها ۱۱ درصد افزایش در این بدهیها بوجود می آید، (یعنی ۶ درصد برای قروض میان مدت و بلندمدت و ۳۴ درصد برای قروض کوتاه مدت).

از کل قروض میان مدت و بلندمدت در سال مزبور، $74/4$ درصد به بخش عمومی، $21/4$ درصد به بانک مرکزی و $3/9$ درصد به بخش خصوصی تعلق داشته است. از سوی دیگر سهم بخش عمومی از کل قروض کوتاه مدت در سال ۱۹۸۶، $8/6$ درصد، سهم بانک مرکزی $33/7$ درصد و سهم بخش

(۱): The Central Bank of Turkey, op.cit, p.39

خصوصی ۵۷/۷ درصد بوده است .

از نقطه نظر نوع وام دهندگان ، مشاهده میشود که منابع اصلی این وامها موسسات بین المللی و موافقتنامه های دوجانبه بوده ، بطوری که ۶۹ درصد وامهای میان مدت و بلند مدت از طریق این منابع و ۲۰ درصد از بانکهای تجاری تامین شده است . سهم منابع خصوصی در تامین این گونه وامها در سال ۱۹۸۶ ، ۱۱ درصد بوده است . از سوی دیگر ۶۱/۶ درصد قروض کوتاه مدت از طریق بخش خصوصی و ۳۸ درصد دیگر توسط بانکهای تجاری تامین گردیده است . قابل ذکر است که طی سال ۱۹۸۶ اقدامات کمی از سوی مسئولین ترکیه در خصوص تنوع بخشیدن به بازار ، تکنیک ها و بازارهای وام صورت گرفته و روی آوردن به موسسات مالی خصوصی و بویژه ژاپن از جمله این اقدامات می باشد .

نتیجه گیری - بطور کلی ترکیه از اوائل دهه ۱۹۸۰ و بویژه

بعد از روی کار آمدن دولت تورگوت اوزال در سپتامبر ۱۹۸۳ ، با اتخاذ استراتژی رشد صادرات و تکیه بر نیروهای بازار و وابسته شدن به اقتصاد جهانی در مسیری قرار گرفته که نسبت به اوضاع و شرایط اقتصاد جهانی بشدت حساسیت پذیر میباشد . این کشور هم اکنون با امکانات و تواناییهای نسبتاً " مطلوبی که در زیر ساختهای صنعتی خود بوجود آورده در بین کشورهای در حال توسعه مقام و موقعیت قابل توجهی را دارا است . تغییر سهم بخش صنعت از ۹ درصد تولید ناخالص ملی مربوط به اوائل دهه ۱۹۵۰ به ۳۳/۴ درصد در سال ۱۹۸۶ و همچنین افزایش سهم صادرات محصولات صنعتی از ۴/۹ درصد مربوط به سال ۱۹۶۸ به ۷۵/۳ درصد در سال ۱۹۸۵ ، نشان میدهد که این کشور در پیرو سه صنعتی شدن گامهای نسبتاً " مطلوبی را برداشته ، و اگرچه در راه رسیدن به یک کشور کاملاً " صنعتی هنوز راه درازی را در پیش دارد ، لکن این هدفی

است که مسئولین ترکیه در راه رسیدن به آن از هیچ کوششی فروگذار نمی کنند، کما اینکه سیاست آزادسازی اقتصادی به منظور ارتقاء اقتصاد کشور به سطح کشورهای ثروتمند اروپائی و همچنین به عضویت کامل در آمدن در جامعه اقتصادی اروپا از جمله اهدافی است که در همین راستا دنبال می شود. ترکیه کشوری است که سرمایه داری جهانی به لحاظ موقعیت ویژه ژئوپلیتیکی آن، نظر مساعد و خاصی بدان دارد و عضویت آن در ناتو و سازمان همکاریهای اقتصادی و توسعه و احتمالاً با زار مشترک اروپا درآینده، همگی مویذاین مطلب می باشد که غرب در راه رشد و توسعه صنعتی ترکیه بعنوان یک کشور آسیایی (همچون کشورهای تازه صنعتی شده آسیای جنوب شرقی) سرمایه گذاری زیادی کرده است. در واقع سیاست رشد صادرات برای تمامی این گونه کشورهای در حال توسعه که وابستگی ساختاری با امپریالیسم دارند چیزی نیست جز توسعه صنعتی به بهای حل شدن در سرمایه داری جهانی و پیوند خوردن با سرمایه ها و بازارهای بین المللی، بعد از شکست استراتژی جایگزینی واردات، این کشورها (ترکیه، کره جنوبی، برزیل و غیره) به این نتیجه رسیدند که تنها راه صنعتی شدن، توسعه صادرات و پیوند خوردن با بازارهای جهانی میباشد. بازارهایی که اصول و ضوابط آنرا امپریالیسم جهانی تعیین و ترسیم می کند و بعنوان تنها استراتژی موجود و به منظور تحت کنترل درآوردن اقتصاد این کشورها، الگوی مزبور را در صحنه جهانی و بین کشورهای در حال توسعه تبلیغ و ترویج مینماید. ترکیه نیز بدلیل بافت و ساختارهای خاص سیاسی، فرهنگی و اجتماعی آن از جمله بارزترین نمونه هایی بوده است که به راحتی توانست استقلال اقتصادی را فدای پیشرفت و توسعه نماید. در واقع، سیاست رشد صادرات و پیوند تنگاتنگ با غرب و سرمایه داری جهانی، شاید

بهترین موقعیتی باشد که ترکیه جهت تحقق بخشیدن به آرزوی دیرینه
غربی شدن سردمداران خود بدان نائل آمده است .

ماخذ :

- 1-Krueger , Anne , Foreign Trade Regimes & Economic Development : Turkey (Newyork: National Bureau of Economic Research , 1974).
- 2-Worldbank Staff Working Papers No.602 , Turkey Recent Economic Performance and Medium-term prospects , 1978-1990 (Washington, D.C , 1983).
- 3-OECD Economic Surveys , 1983 - 84, Turkey (Paris, May 1984).
- 4-OECD Economic Surveys , 1984/85 , Turkey (Paris, May 1985).
- 5-The Turkish Economy 84 , Turkish Industrialists and Businessmen's Association (Istanbul ,1985).
- 6-The Central Bank of the Republic of Turkey, Annual Report ,1986 (Ankara , 1987).
- 7-The Central Bank of the Republic of Turkey, Economic Research Bulletin, January - June 1987.
- 8-EIU-Country Profile , Turkey ,1986-87 (London, 1987).